

درس ۹ نهم

۱- اوضاع سیاسی ایران هنگام تأسیس حکومت صفوی چگونه بود؟

حکومت واحد و قدرتمندی نداشت و دچار تفرقه و تجزیه شده بود. حاکمان بخش های مختلف ایران با هم در جنگ بودند. به همین دلیل، امنیت و آرامش شهرها و روستاها از بین رفته و امور کشور مختل شده بود سلطان عثمانی خود را خلیفهٔ مسلمانان می دانست و علاوه بر سرزمین های همجوار، به ایران نیز طمع داشت. در شمال شرق ایران (ماوراءالنهر)، ازبک ها قدرت گرفته بودند و به مرزهای ایران می ناختند.

۲- حکومت صفوی چه زمانی شکل گرفت؟

در ابتدای قرن ۱۰ ق با به قدرت رسیدن به نام اسماعیل، یکی از نوادگان شیخ صفی الدین اردبیلی.

۳- شیخ صفی الدین اردبیلی که بود و مهمترین طرفدارانش که بودند؟

شیخ صفی ۶۵۰ ۷۳۵ (ق) که از صوفیان معروف زمان خود بود، خانقاهش در اردبیل مورد توجه مردم و حاکمان محلی بود. صوفیان بیشتر وقتشان را در خانقاه به ذکر گفتن و انجام دادن مراسم خاص خود می گذراندند. پس از شیخ صفی، ادارهٔ خانقاه در خانوادهٔ او موروثی شد. مهم ترین طرفداران خانقاه شیخ صفی ایل های مختلف ترک بودند که به قزلباش * شهرت داشتند.

۴- شاه اسماعیل صفوی چگونه به قدرت رسید و اقدامات وی پس از تاجگذاری چه بود؟

اسماعیل صفوی به کمک نیروی نظامی قزلباش ها، نخست شروانشاهان و آق قویونلوها را شکست داد و پس از تسلط یافتن بر تبریز، خود را شاه ایران خواند.

یکی از اقدام های مهم وی پس از تاج گذاری، رسمی کردن مذهب شیعه بود. سپس حاکمان مناطق مختلف را یکی پس از دیگری از میان برداشت و با شکست دادن ازبک ها در خراسان، بر سراسر ایران مسلط شد.

۵- موفقیت های سیاسی و نظامی شاه اسماعیل صفوی چه نتایج داشت؟

حکومت کشور ما یکپارچه و نیرومند شد؛ به طوری که قلمرو آن به حدود قلمرو دورهٔ ساسانیان رسید. حکومت صفوی همچنین همهٔ اقوام ایرانی را زیر حاکمیت خود گرفت و موجب هم بستگی و اتحاد بیشتر ایرانیان شد.

۶- چرا عثمانی ها به ایران حمله کردند و علت شکست صفویان از آنان چه بود؟

سلطان عثمانی که از شکل گیری سلسله قدرتمند و شیعه مذهب صفویه ناخشنود بود، با سپاهی عظیم راهی ایران شد. در چالدران (در نزدیکی شهر خوی امروزی) سپاه عثمانی به کمک سلاحهای آتشین مانند توپ و تفنگ که سپاه ایران از آنها بی بهره بود، پیروز شد. پس از جنگ چالدران، تبریز به اشغال عثمانی ها در آمد اما مقاومت و مبارزه مردم آنها را وادار به عقب نشینی کرد.

۷- چه کسی حکومت صفوی را تثبیت کرد و علت جابجایی پایتخت توسط او چه بود؟

تهماسب، (پسر شاه اسماعیل) با سر و سامان دادن به اوضاع داخلی و دفع حمله های ازبکان و دولت عثمانی، سبب تثبیت حکومت شد او پایتخت را از تبریز به قزوین انتقال داد؛ زیرا تبریز همواره در معرض هجوم سپاه عثمانی بود.

۸- زمان کدام شاه اوج قدرت صفویان است و چند نمونه از اقدامات وی را ذکر کنید.

شاه عباس اول (پنجمین شاه صفوی)

شکست ازبک ها و عثمانیان

انتقال پایتخت از قزوین به اصفهان و تلاش برای آبادانی آن

۹- علل ضعف و سقوط سلسله صفوی چه بود؟

ناتوانایی و بی لیاقتی پادشاهان صفوی پس از شاه عباس اول

سیاست کشتن و کور کردن شاهزادگان

بازداشتن شاهزادگان از حکومت ولایت ها و آموختن شیوه کشورداری

اختلاف و درگیری میان مقام های کشوری و لشکری و بازماندن از انجام مسئولیت های مهم خود

فراگیری هرج و مرج در کشور و مختل شدن امور حکومت

۱۰- اوضاع نابسامان اواخر دوره صفویه سبب سلطه چه کسانی بر قسمتی از ایران شد؟

گروهی از افغان ها در قندهار سر به شورش برداشتند و پس از پیروزی بر حاکم آن ولایت، به سوی اصفهان حرکت کردند. سلطان حسین صفوی تسلیم شد و محمود افغان، بر پایتخت و قسمت هایی از ایران مسلط شد.

۱۱- صفویان کشور را چگونه اداره می کردند؟

در رأس حکومت شاه قرار داشت. شاهان صفوی، اختیارات زیادی داشتند و با استبداد بر کشور حکومت می کردند. همهء مقام های کشوری و لشکری مطیع فرمان شاه بودند و اجازه نداشتند مخالف خواست و ارادهء او عمل کنند. بعد از شاه، وزیر بزرگ قرار داشت که به او اعتمادالدوله نیز می گفتند. او مسئول امور اداری و مالی کشور بود اما در مقابل شاه قدرت و اختیار چندانی نداشت.

فرماندهان نظامی نیز در ادارهء حکومت صفوی نقش بسیار مهمی داشتند و علاوه بر فرماندهی سپاه، معمولاً حاکم ولایت های مهم نیز بودند.

۱۲- قزلباش ها چه جایگاهی در دولت صفوی داشتند؟ (چرا شاه عباس از حکومت قزلباشها کاست؟)

تا زمان شاه عباس اول، سران ایل های قزلباش حاکم ولایت های مختلف ایران بودند. شاه عباس اول برای تقویت حکومت مرکزی و جلوگیری از نافرمانی و بی نظمی سران ایل های قزلباش، حکومت ولایت ها را از آنان از گرفت و به افرادی غیر از قزلباش ها سپرد. همچنین در کنار سپاه قزلباش، سپاه جدیدی از افراد غیر قزلباش تشکیل داد و با کمک گرفتن از اروپاییان، این سپاه را به تفنگ و توپ مجهز کرد.

۱۳- حکومت صفویان با کدام دوره زمانی از تاریخ اروپا همزمان است؟

کشورهای اروپایی، قرون وسطا یا عصر تاریکی را پشت سر گذاشته و وارد قرون جدید شده بودند.

قرن های شانزدهم تا نوزدهم میلادی را در تاریخ اروپا قرون جدید می نامند.

۱۴- در قرون جدید چه تحولاتی در اروپا شکل گرفت؟

اوضاع سیاسی و مذهبی اروپا دگرگون شد و در نتیجهء آن پیشرفت های علمی، فرهنگی و اقتصادی چشمگیری به وجود آمد که به اختراعات و اکتشافات مهمی انجامید.

۱۵- پیشرفت در چه زمینه هایی سبب روی آوردن اروپاییان به استعمار کشورهای دیگر شد؟

اروپاییان با توسعهء صنعت کشتی سازی و وسایل دریانوردی توانستند راهای دریایی و سرزمین های جدیدی را کشف کنند. دریانوردان اروپایی با گذشتن از اقیانوس اطلس، قارهء آمریکا را کشف کردند. آنان، با دور زدن قارهء آفریقا، به اقیانوس هند و خلیج فارس رسیدند. اروپاییان با کشتی های بزرگ و مجهز به توپ های جنگی به سرزمین های دیگر رفتند و بخش های وسیعی از قاره های آمریکا، آفریقا و آسیا را مستعمرهء خود کردند.

۱۶- اولین کشورهای استعمارگر را نام ببرید.

کشورهای پرتغال، اسپانیا، انگلستان و فرانسه پیشگامان استعمار بودند.

۱۷- اقدام صفویان در مقابل تصرف سواحل جنوبی ایران توسط پرتغالی ها چه بود؟

در اوایل حکومت صفوی، پرتغالی ها جزایر و سواحل جنوبی ایران را تصرف کرده و تجارت خلیج فارس و دریای عمان را در اختیار گرفته بودند شاه اسماعیل صفوی به دلیل نداشتن کشتی جنگی نتوانست در برابر پرتغالی ها کاری از پیش ببرد شاه عباس اول از رقابت انگلیسی ها و پرتغالی ها استفاده کرد و به کمک کشتی های جنگی انگلستان، پرتغالی ها را از سواحل و جزایر ایران بیرون راند

۱۸- چه عواملی سبب تقویت روابط ایران و اروپا در دوره صفویه می شد؟

-- کاستن از فشار حملات عثمانی ها به خاک اروپا به دلیل هجوم پیاپی عثمانی ها به ایران و اروپا

-- تمایل برای گسترش روابط تجاری خود با دیگر کشورها به دلیل تأسیس شرکت های بزرگ تجاری

